

диктують національно-культурні стереотипи. Оцінка також залежить від ситуації: в одній ситуації оціночний модус може бути позитивним, в іншій – негативним. Оціночно-експресивна метафора також передбачає досить багато відмінностей в обох мовах, її "жива" внутрішня форма актуалізує складові емотивного компонента (емотивний тон, оцінку, інтенсивність та тривалість) [3: 80]. Внутрішня форма образної метафори функціонує як асоціативно-образний засіб, її несуттєві розбіжності в порівнюваних мовах вказують, насамперед, лише на різне бачення того чи іншого образу, а не на оцінку предмета чи дійсності, хоча використовуючи образну метафору, можливо задати певний настрій. Меншим ступенем відмінностей вирізняється ідентифікаційна метафора, в якій спрацьовує апеляція до зору. Когнітивна метафора в контексті даної класифікації спрямована на абстрактне мислення, яке, насамперед, викликає цілу купу подібних образів.

Продемонстровані однакові та протилежні риси метафоричної внутрішньої форми втілюються в особливостях ментальних процесів носіїв різних мов. Вона спроможна пролити світло як на загальне, так і на одиничне, індивідуальне, саме тому може виступати знаряддям з'ясування взаємозв'язку мови і культури.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови. / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.: Ірпін; ВТФ "Перун", 2002. – 1440с.
2. Вільям Шекспір. Сонети. Переклад Дмитра Павличка http://ae-lib.org.ua/texts/shakespeare_the_sonnets_by_pavlychko_ua.htm.
3. Гамзюк М.В. Знакові властивості і семантична структура фразеологічних одиниць // Вісник КДЛУ. Взаємодія одиниць різних рівнів германських та романських мов. К.: КДЛУ, 1997. Вип. 3. С. 79-84.
4. Ермакова О. П. Земская Е. А. Сопоставительное изучение словообразования и внутренней формы слова // Известия АН СССР. Сер. лит-ры и языка. – Т. 44 –1985. – № 6. – с. 518-525.
5. Самборская И. Н. Прогностические особенности внутренней формы производного слова: Дис. канд. филол. наук: 10.02.01 / КУ им. Т. Шевченка. – К., 1994. – 172 л.
6. Телия В. Н. Вторичная номинация и её виды // Языковая номинация: Виды наименований. – М.: Наука, 1977. – С. 129-221.
7. Телия В. Н. Коннотативный аспект семантики номинативных единиц. – М.: Наука, 1986. – 143с.
8. Шевченко Л. Ю. Роль метафори в утворенні фразеологічних одиниць // Українська мова і література в школі, 1985. – №10. – С. 26-32.
9. Шевченко Т. Г. Кобзар. – К.: Дніпро, 1999. – 672с.
10. Hornby A. S. Oxford Advanced Learner's Dictionary : Oxford University Press, 1982.
11. Kenneth Brodey, Fabio Malgaretti Focus on English and American Literature. – M. Airis Press, 2003. – 400с.
12. Longman Dictionary of Contemporary English. – London: Pearson Education Limited, 2003. – 1950 p.
13. Robert Diltz, John Grinder, Richard Bandler, Leslie C. Bandler, Judith DeLozier, Neuro-Linguistic Programming: Volume 1, The Study of the Structure of Subjective Experience (1980) Meta Publications, Cupertino, DA [pp 11-13].
14. Taras Shevchenko museum. Shenchenko poetry. Translation. <http://www.infoukes.com/shevchenkomuseum/poetry.htm>.
15. Webster New Twentieth Century Dictionary of the English Language. Second Edition. – New York: The World Publishing Company, 1963. – 2129 p.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Крістіна Головенко – викладач кафедри перекладу та загального мовознавства КДПУ імені Володимира Винниченка.
Наукові інтереси: метафорична внутрішня форма в українській та англійській мовах.

ЛІНГВОПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТ ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ

Людмила ГОНЧАРЕНКО (Миколаїв, Україна)

У наданій статті розглядаються новітні запозичення з англійської мови в суспільно-політичній лексиці німецької мови. Робота аналізує тематичні закріплення запозичень та особливості їх функціонування.

The article deals with the newest English borrowings in social and political lexis of German language. There is an analysis of the themes and peculiarities of their realization in this work.

Іншомовні запозичення, які функціонують у ЗМІ, впроваджуються такими загальними причинами: потребою в найменуванні нових реалій життя; практичною необхідністю розрізняти близькі слова, які мають власний набір семантичних ознак і конотативних характеристик; потребами науки, що йде шляхом спеціалізації знань або їхньої глобалізації; впливом закону економії мовних зусиль; модою – пануванням у визначеному середовищі у визначений час тих чи інших смаків, що виявляються не тільки у зовнішніх формах побуту, але і через ціннісні пріоритети – у ментальних ознаках; потребами публіцистики, покликаними відбивати стан суспільної свідомості та впливати на нього.

Лексика суспільно-політичного змісту є шаром лексики з традиційно досить високим кількісним показником запозичених елементів. Так, у німецькомовних газетних текстах частка іншомовної лексики становить 8–9% від загальної кількості слів, серед неслужбових частин мови (іменники, прикметники, дієслова) цей показник сягає 16–17% [6: 14].

Динаміка мовних процесів на зламі ХХ–ХХІ століть така, що поняття «сучасний» істотно змінило свою суть. Зміни під впливом зовнішніх, соціальних факторів, пов'язаних з глобалізацією, розвитком нових інформаційних систем (перш за все Інтернету), формуванням нових засобів масової інформації та нових засобів впливу на суспільну свідомість не могли не відобразитись на умовах функціонування мови. Завдяки цьому почали з'являтися іншомовні слова. Лінгвістична наука наповнилась новою проблематикою яка багато в чому змінила предмет та об'єкт дослідження у бік комунікативно-прагматичного напрямку.

“Провідниками” запозичень у різні епохи і періоди могли бути різні соціальні групи: вчені, політики, дипломати, письменники, журналісти. У ХХ столітті ініціатором, а нерідко і тлумачем запозичень стають засоби масової інформації – газети, журнали, радіо, телебачення, у ХХІ столітті до них приєднується таке могутнє інформаційне джерело запозичень, як Інтернет [1: 4].

У цей період у мові преси з'являються запозичення завдяки появі комп'ютерної техніки. Спілкування в комп'ютерних сітках: електронна пошта / E-mail та електронні розмови – Чат / Chat. Як правило, всі слова цієї сфери можна зустріти в газетних текстах не зміненими, тобто вони входять в систему німецької мови зі збереженням графіки, наголосу та семантики.

З точки зору мовознавців, комп'ютерне спілкування дуже розповсюджене в усьому світі. Зокрема, Трошкіна В. відмічає, що Інтернет, комп'ютерні ігри, програми, технології користуються, в першу чергу, засобами англійської мови [7: 75]. Носіями та розповсюджувачами лексики електронного спілкування є люди, які професійно займаються цією діяльністю, тобто комп'ютерщики. Невипадковою є поява великої кількості словників, які описують вокабуляр комп'ютерного спілкування, більша частина якого представлена в Інтернет. Запозичення, які відносяться до сфери комп'ютерних технологій, широко представлені в лексиці ЗМІ. Потрібно відмітити, що в цій сфері функціонування таких лексичних одиниць проявляється в більшій мірі. Розповсюдженню запозиченої лексики англійського походження сприяє поява на ринках великої кількості програмних продуктів та ігор, які описуються засобами англійської мови. Оскільки подібними програмними продуктами користується все більша кількість людей, які не займаються програмуванням професійно, англійські запозичення перестають бути власністю лише комп'ютерної термінології, поступово проникаючи в загальноживаний пласт лексики. Така велика кількість запозичень є наслідком того, що основна маса інновацій у сфері комп'ютерних технологій походить із англійськомовних країн, переважно з Америки. Таким чином англійська мова маркує основну термінологію в цій області.

Авторка дослідження також відмічає, що останні дослідження в сфері хай хай-тек (*high-tech* – «високі технології»), а також розширення ринку відповідної продукції призвели до появи великої кількості друкованих матеріалів, які допомагають орієнтуватися у світі електроніки та техніки. Оскільки в наш час найбільш ефективному розповсюдженню наукових ідей сприяє публікація досліджень на англійській мові, то і більшість термінів, які описують нові відкриття взагалі та досягнення в сфері високих технологій є англіцизмами.

Комунікативна діяльність людей в ході їх суспільної практики, базується на використанні природної мови, яка змушена постійно пристосовуватись до мінливих вимог, які ставлять їй її носії, володіючи при цьому стабільним знаковим запасом. Інакше кажучи, щоб задовольнити нові потреби, які постійно виникають у суспільстві в зв'язку із загальним прогресом науки, культури та техніки, мова повинна не тільки відтворюватися, але й пристосовуватись до нових потреб, видозмінюватися. Організація лексики кожної мови характеризується можливостями різних перетворень її лексико-семантичних одиниць з метою номінації всього того, що здається необхідним мовцям у даний час. Всі зміни в мові, як доречно зазначає Серебреннікова Б.А., повинні бути не тільки соціально вмотивовані та соціально апробовані, але й соціально обмежені [5: 199]. Тобто, інтереси суспільства

полягають у даному випадку в тому, щоб ніякі перетворення в мові не порушували можливостей взаєморозуміння між членами мовного колективу з урахуванням різних поколінь та соціальних груп.

Крючкова Т.Б. цілком справедливо вказує на те, що при соціолінгвістичному аналізі чисто синхронний розгляд фактів мови рідко виявляється продуктивним. Для соціолінгвістики найбільший інтерес являє дослідження лексики як системи, яка знаходиться в русі, оскільки цей процес є відображенням динаміки суспільного розвитку: тільки спостерігаючи його, можна прослідкувати зв'язок між еволюцією поглядів носіїв мови із семантичним переосмисленням слів, виникненням інновацій, зміною системних зв'язків у середині окремих лексико-семантичних підсистем [3: 31].

Таким чином, лексичний фонд є динамічним і змінюється історично у відповідності з новими завданнями комунікації, практичного використання мови, з іншого боку, він залишається порівняно стабільною системою, чим досягається послідовність та передача людського досвіду. Інакше кажучи, основною причиною появи нових слів є зростаючі потреби суспільства, які виникають з кожною новою епохою, з кожною новою культурно-історичною подією в житті народу.

Цей процес знаходить своє відображення у суспільно-політичній сфері, лексика якої є частиною словникового складу. Вона в більшості залежить від дії зовнішніх по відношенню до мовної системи чинників, тому соціальні фактори справляють значний вплив на її формування, функціонування та основні властивості. Необхідно підкреслити специфіку складу цього шару лексики. Як зазначає Розен Є.В., лексика суспільно-політичного змісту своєрідна: "... з одного боку, її тематичний діапазон дуже широкий і межі його дифузні, це терміни політики, економіки, торгівлі, юриспруденції, військової справи – прямі найменування та перифрази, повні назви та аббревіатури, запозичені слова тощо; з іншого – за багатьма, здавалось би, більш чи менш повсякденними найменуваннями, метафорами та навіть власними назвами може стояти певний комплекс політичних уявлень та понять. Вони й складають те додаткове значення, якого слово – іноді тільки на деякий час – набуває в політичному контексті" [4: 99].

Вчені вважають, що наука, результати якої знаходять своє відображення в засобах масової інформації являється ще одним джерелом надходження запозичень як у німецьку мову, так і у мову німецької преси зі збереженням їх форми. Жанрово-стилістичні особливості наукових робіт визначаються їх змістом та метою наукового повідомлення – по можливості точно і повно пояснити факти оточуючої нас дійсності, показати зв'язок між явищами, встановити закономірності історичного розвитку і т. ін. Публіцистичні тексти такої тематики характеризуються наступними рисами: логічна послідовність викладу, упорядкована система зв'язків між частинами висловлювань, прагнення авторами точності, стислості, однозначності вираження при збереженні насиченості змісту, насиченість термінами та запозиченнями. Науково-технічна сфера завжди була найконтрактною з усіх сфер світового суспільного життя, саме тут найбільш активно відбуваються міжнародні зв'язки. При цьому багатомовність, яка перешкоджає вирішенню світових наукових проблем, зумовлює виникнення мовного бар'єру, подолання якого сприяє запозичена лексика. Як образно висловився англійський лінгвіст Пея М., мова науки дійсно міжнародна, тому що всі мови відкрили для неї свої скарби, якими є їх лексика [8: 136]. До запозичень цієї сфери відносяться терміни, термінологічні сполучення. Терміни викликають особливу зацікавленість у зв'язку з високим ступенем адаптації. Про це свідчить утворення загального шару термінології у певної кількості європейських мов, коли новітні технології та досягнення економічної думки окремих держав переносяться в інші національні ареали. В результаті в країнах з'являються та розвиваються загальні сфери, які знаходять адекватне мовне вираження в термінології [2: 90].

У результаті проведеного аналізу актуальних текстів – матеріалів німецької преси, науково-популярних видань, інформаційних брошур та ін., було виявлено групу сучасних запозичень, які різняться за ступенем їх новизни та функціями, які вони виконують у німецькій мові. Вони вживаються сьогодні вже в нових значеннях, відмінних від тих, у яких

були колись запозичені в німецьку мову. Цю запозичену лексику можна умовно поділити на кілька тематичних груп. Спочатку розглянемо групу *політика*:

- *der Goodwill - das Wohlwollen* – прихильність, доброзичливість, добра воля;
- *das/der Overkill* – ядерний потенціал для багаторазового знищення противника;
- *der Hardliner = der Vertreter einer harten Linie* – прихильник жорсткої лінії в політиці;
- *das Fundraising = die Spendensammlung* – збір пожертвувань (на благодійні цілі);
- *das Pairing* – партнерські відносини, тактика (наприклад, представників різних партій у парламенті);

- *das Peacekeeping* – збереження миру;

також комбінації лексем:

- *Political Correctness = politische Korrektheit* – політична коректність;
- *der Elder Statesman = erfahrener Staatsmann* – досвідчений політичний діяч;
- *das Cruise-Missile = der Marschflugkörper* – крилата ракета;
- *die Pressure-Group* – лобі, впливова група, що виявляє тиск на уряд;
- *die Round-table-Konferenz* – конференція за круглим столом;
- *Law-and-order* – закон і порядок (принцип у політиці). Наприклад: "*Mit der Besetzung von Law-and-order-Themen macht Voscherau die Ideologie der Rechten hoffähig*", "*Voscherau präsentiert sich Law-and-order-Mann*" (Focus, 38/1997, 8.26).

Вираз *Law-and-order-Mensch* має значення "людина, яка при найменшому порушенні іншими правил поведінки звертається до поліції чи державної влади замість того, щоб урегулювати питання більш мирним шляхом"

До групи *економіка* можна віднести:

- *das Merchandising = die Verkaufsförderung* – комплекс мір, що вживаються для збуту товару;

- *das Name-Product* – дешевий продукт невідомої фірми, продукт без торгової марки;

- *das Product Placement* – розміщення, збут товару;

- *der/das Output* – обсяг продукції, що випускається підприємством;

- *der Crash* – криза, крах;

- *der Headhunter* – той, хто перевербовує керівних робітників конкуруючих фірм;

- *Cogzodate identity = das Firmenimage* – імідж фірми;

- *das lean Management; lean Production* (від англ. *lean* – худий) – економний менеджмент, економне виробництво;

- *das Newkometer-Firma* – молода фірма, що вже досягла успіху;

- *das Management-by-out* – викуп підприємства його співробітниками.

Серед групи *робота/виробничі відносини* слід звернути увагу на наступні слова:

- *der Fulltime-Job* – праця протягом повного робочого дня;

- *die Job-Rotation* – проходження практики в різних відділеннях фірми;

- *das Job-Sharing* – розподіл роботи між кількома співробітниками на одному робочому місці;

- *der Job-Killer* – сучасне обладнання, що зменшує кількість робочих місць;

- *der Trainee* – учень, практикант на виробництві, у фірмі;

- *das Bossing* – тиск на співробітника з боку керівництва з метою його звільнення;

- *das Mobbing* – метод інтриг та психологічного терору щодо співробітника чи підлеглого з метою його звільнення.

Наступна група *назви професій*:

- *der Hair-Dresser* – перукар;

- *der Doc* (скорочено від англ. *doctor*) – лікар;

- *der Painter* – художник;

- *der Streetworker* – соціальний працівник, який піклується про наркоманів та важких підлітків за місцем їх проживання;

- *der Fallout* – радіоактивні опади;

- *der Ökofreak* – борець за екологію.

Як видно з наведених прикладів, у структурному плані запозичення англіцизмів відбувається як на рівні окремих лексем, так і на рівні словосполучень. Вибір таких

лексичних засобів передбачає обізнаність адресатів у сфері англійської мови, що є можливим за умов сучасної інтернаціоналізації суспільного життя та масової двомовності. Порівняємо наприклад:

- *Try-and-error/Versuch und Fehler* – метод спроб і помилок;
- *Learning by doing/lernen, indem man es tut* – навчатись працюючи;
- *Personal sponsoring/persöhnliches Fördern* – особисте сприймання;
- *Just-in-time/gerade rechtzeitig* – "якраз вчасно" (система поставок у сфері промисловості);
- *Human touch/das Menschliche* – людське, гуманне;
- *Out-of-area/außerhalb des Bereichs* – за межами території (простору).

Словосполучення *out of area* вживається в мові політики для позначення воєнного використання сил бундесверу за межами території НАТО. Наприклад: "*Out-of-area-Einsätze der Bewehr nach dem Muster der Bosnien-Mission sehen 93 Prozent für gerechtfertigt an, ...*" (Focus, 21/1996, S.70).

У сучасній німецькій пресі спостерігається також процес калькування з англійської мови:

- *Die Geburtstagskontrolle = birth control* – регулювання народжуваності, контроль за народжуваністю;
- *Die Geld-zurück-Garantie = money-back-quarantee* - гарантія повернення грошей.

Як свідчать розглянуті мовні факти, сучасний процес запозичення іншомовної лексики є в більшості випадків запозиченням нових назв для вже існуючих понять. Сучасна німецька суспільно-політична лексика, орієнтована за змістом на проблеми міжнародного життя, поповнюється за рахунок нових інтернаціоналізмів, у тому числі англійського походження.

Певну частину таких слів складають аббревіатури, які, постійно використовуючись у текстах засобів масової інформації, входять до політичного вокабуляру різних мов та стають надбанням широкої аудиторії мовців. Таким шляхом увійшли свого часу до німецької мови англійські скорочення *die NATO, die UNO, die UN, die USA*.

Таким чином, на основі зазначених мовних фактів можна зробити такі висновки:

- 1) на сучасному етапі свого розвитку лексика німецької мови зазнає особливо і інтенсивного впливу з боку англійської мови, насамперед її американського варіанта;
- 2) запозичення іншомовної лексики має наслідком не лише кількісне збагачення словника, але й викликає певні зміни в його структурі, наприклад, сприяє варіативності лексем, їх перегрупуванню та зміні зв'язків між ними;
- 3) увійшовши до словникового складу мови, лексеми іншомовного походження можуть зазнавати в ній процесів архаїзації, детермінологізації, метафоризації тощо.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Дружин Г.В. Сучасні лексичні запозичення: прагматика, семантика, соціолінгвістика. – Автореф. дис. ... канд. філол. наук. – Дніпропетровськ, 2006. – 32 С.
2. Константинова Н.Л. Иноязычные заимствования и система языка (на материале англоязычной лексики в финансово-экономической терминосистеме немецкого языка) // Филологические науки. – 1999. – № 2 – С. 86 – 92.
3. Крючкова Т.Б. Особенности формирования и развития общественно-политической лексики и терминологии. – М.: Наука, 1992. – 149 с.
4. Розен Е.В. Новые слова и устойчивые словосочетания в немецком языке. – М.: Просвещение, 1991. – 192 с.
5. Серебренников Б.А. Роль человеческого фактора в языке. Язык и мышление. – М.: Наука, 1990. – 244 с.
6. Сидоров О.В. Прагматический статус заимствований в современном немецком языке // Взаємодія одиниць різних рівнів германських, романських і слов'янських мов. – К.: КДПІМ, 1991 – С. 10-14.
7. Трошкина В.И. Новые заимствования в лексике современного немецкого языка // Иностранные языки в школе. – 1989. – № 3 – С. 74-77.
8. Pei M. The Story of Language. – NY., 1966. – P. 292.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Людмила Гончаренко – викладач німецької мови, аспірант другого року навчання кафедри теорії та практики перекладу і німецької філології МДГУ ім. Петра Могили.

Наукові інтереси: лексичні запозичення у німецькомовній пресі.